

Försvarets ADB-utveckling i förändring

Följande text utgör inledningsanförandet vid 1989 års MILINF – en fackutställning med seminarium. Talet hölls av generalmajor OWE WIKTORIN (chef för planeringsledningen i Förvarsstaben). Fackutställningen lockade ett 50-tal utställare från de nordiska länderna och ägde rum i Enköping första veckan i juni. 128 föredrag hölls. Årets tema var: "Utveckling och användning av informationsteknologi inom försvarets tjänst, särskilt utrustning, system och metoder för informationsinhämtning, – överföring, – behandling och presentation jämte beslutsstöd."

Foto: Jahn Charleville

Försvarets ADB-utveckling är i förändring. Jag vill här redogöra för ÖB:s syn på den kommande ADB-utvecklingen, våra mål och intentioner.

ADB-området kan generellt glädjas åt vad man vanvärdigt skulle kunna kalla en "överefterfrågan" av varor och tjänster och en hektisk teknikomsättning.

Som kund, användare och dessutom i mitt fall ekonomi och planeringsansvarig inom försvaret inser man, att det i dag inte är bristen på teknik som är det stora grundläggande problemet för oss. Det är enligt mitt förmenande kunskapen om vilken typ av information vi behöver i olika delar av organisationen samt hur informationssystemen skall struktureras som är flaskhalsen – kort sagt synen på informations- och ledningsstrategin.

Kunskapen om och därmed utvecklingen av ledningsprinciper/system har helt enkelt inte hängt med i de möjligheter tekniken erbjuder. Detta har skapat en osä-

kerhet, som lett till en teknikfixering, som är lättare att "neutralt" hantera. Frågan om ledningsprinciper är känsloladdad, eftersom myndigheters och andra aktörers traditionella inflytande berörs. Teknikfixeringen eller verklighetsflykten riskerar att leda oss in i återvändsgränder eller in i stora underhålls- och modifieringssituationer.

● ● Utan att dramatisera det hela – i grunden har vi ju trots allt ett relativt bra informationsteknologiskt läge i jämförelse med andra sektorer i samhället – önskar jag att det nu gick att dra i nödbromsen vad gäller nyinvestering för att få tid till erforderlig ensning i synsätt. Inriktningen är ju redan fastlagd av ÖB. Detta är enda sättet att få vår ekonomi att räcka till för de prioriterade områdena.

För de olika intressenterna i försvarsdebatten är frågorna om materiel, brigader och utbildning ofta mycket konkreta och gripbara. Vad som är betydligt svårare att ta

på är de mindre synliga och påtagliga resurserna, **ledning**, och den information denna kräver. Något förenklat skulle jag kunna säga, att oavsett vilken materiel och vilka vapen och förband vi har, måste dessa alltid kunna ledas.

Som en självklarhet har i försvarsdebatten ofta legat att vi skall slå tillbaka från styrkemässigt underläge genom bl a överlägsenhet i ledning. Detta förutsätter kunnig personal i alla nivåer, men också att vår informationsbehandling är bättre än angriparens. Av naturliga skäl känner och förstår vi vår hembygd och våra förutsättningar bättre än varje angripare.

Denna kunskap i kombination med en hög ADB-teknisk standard ger oss unika förutsättningar – rätt tillvaratagna – att skapa ett ännu effektivare ledningssystem än dagens för kris/krigslägen. Självklart skall detta även vara basen för ledning i fredstid. Förutsättningen för att lyckas är att alla inblandade aktivt agerar mot detta gemensamma mål.

● ● Informationen och dess datorbehandling i form av insamling, bearbetning, sammanställning och värdering till beslutsunderlag blir allt värdefullare och en allt viktigare resurs. En resurs som måste hanteras med omsorg och förutseende. Samtidigt är det svårt, att i olika instanser, skapa förståelse för behovet av en gemensam syn på ledningsfrågorna, med andra ord informationsstrategin, och därmed också förståelse för vikten av investeringar i informationsteknologi för just ledningsarbetet.

Försvaret har på de principiella och ADB-tekniska planen hunnit ganska långt i den decentraliseringsprocess som startade med 80-talet. Men vi har i praktiken ännu inte tagit steget ut från ideologi till full realisering. Det är fortfarande stor skillnad mellan operativ/taktisk ledning av stridskrafter i kris och krig och den fredstida produktionsledningen. I den fredstida ledningen finns fortfarande domnanta inslag av central ledning och styrning som utövas av förhåll-

landevis starka staber, centrala verk och förvaltningar.

Utrymmet för krigsförbandschefer och lokala förbandschefer är därmed också ganska begränsat genom omfattande regelverk och en splittrad styrprocess.

Detta avspeglar sig också tydligt i de centrala informationssystemens uppbyggnad. De är oftast vertikalt funktionsinriktade och vad vi ibland kallar "stuprörssystem". Verksamheten i decentraliserad ledning måste dock arbeta horisontellt över alla funktioner i en helhetssyn. Informationssystemen är – i detta sammanhang – ingenting annat än "speglar" av 1960-70-talets ledningssystem och kan därför från dessa utgångspunkter ej kritiseras. Kanske är det också så att systemet byggts upp baserat på rent tekniska förutsättningar.

● ● ÖB har i FU 88 och IDP (informationssystem- och datakraftplan) m fl dokument redovisat sin uppfattning. Det är **nödvändigt** att gå mot ett – även i praktiken – mer decentraliserat ledningssystem. Detta leder med nödvändighet också till en ändrad inriktning av informationssystemutvecklingen. Härvid skall självklart arvet i form av gjorda investeringar beaktas.

I ledningssynen är det **nödvändigt** att skapa en **förskjutning** från en mer centralt inriktad fredsproduktionsledning mot en decentraliserad ledning på den operativa/taktiska ledningens villkor.

Medlet är en selektiv decentralisering som innebär att:

- ▶ **Besluten flyttas så långt ner i organisationen som möjligt.**
- ▶ **I central nivå behålla enbart sådana beslut som inte kan tas i annan nivå.**
- ▶ **Regler och regelverk begränsas så mycket som möjligt och ersätts med klart angivna mål och uppdrag.**
- ▶ **Avvägningen av resurser mot ställda uppdrag bearbetas i dialogform före beslut.**
- ▶ **Centrala verk och förvaltningar ges en stödjande roll och att den "myndighetsbetonande" styrning som nu utövas mot regementen, flottiljet o s v minimeras.**
- ▶ **Metoder och systemstöd för ledning i krig tillämpas så långt det är möjligt även i fredsproduktionen.**
- ▶ **Krigsförbandschefer ges ett utökat inflytande över förbandsproduktionen i fred.**

ÖB har tydligt aviserat detta förändrade synsätt i FU 88 och verksamhetsidé 90 (VI-90). Försvarstaben genomgår också en radikal förändring per 1 juli i år med betydligt färre och personalsvagare enheter än tidigare.

● ● Inom området informationssystem har utvecklingen redan

svängts in mot det nya ledningssystemet. Det återstår naturligtvis en hel del arbete innan det är genomfört. I foldern "INFORMATIK" – som är ett utdrag av ÖB IDP – anges grundsyn och inriktning för informationssystemutvecklingen. I korthet går den ut på att **all** systemutveckling skall vara underordnad och anpassad till den verksamhet som skall stödjas. Utvecklingsarbetet koncentreras till den lokala nivån inom var och en av försvarsgrenarna.

Utvecklingen hålls ihop och integreras bl a genom att försvarsgrenarna arbetar gemensamt inom ramen för ÖB:s ledningsgrupp för informationssystemfrågor (ÖB LIS).

Vi bygger alltså informationshanteringen på många lokala, autonoma system. Kraven ställs i första hand utifrån kris/krigsfunktionens krav men med beaktande av frestida produktionskrav. Det innebär att vi inlett och som bäst fullföljer en kraftig **kursändring** i förhållande till arvet.

Vi söker nu skapa förutsättningarna för att knyta ihop de olika systemen kommunikationsmässigt samt de tekniker som krävs för en successiv och stegvis integration och systemavlösning av det gamla arvet. Kursändringen har sin grund i ledningsprinciperna och den ledande roll som en försvarsmakt måste ge de operativa/taktiska ledningskraven. 1980-talets **ADB-tekniska** utveckling ger oss nu möjligheter att nå en balans mellan ADB-utvecklingen och ledningsutvecklingen under 1990-talet.

En balans som grundar sig på ett samspel mellan arbetsstationer, persondatorer, minidatorer och centrala datorer i en ny utformning. De tekniska förutsättningarna för detta kan vi med tillfredsställelse säga finns eller är på väg. Samspelet på det organisatoriska och mänskliga planet har emellertid kanske inte nått lika långt.

● ● "Struktur 90" gav oss en första tekniska plattform att stå på – då ett i mångas ögon ett diskutabelt beslut – i dag en självklarhet även i vår omgivning och hos industrin. Vi börjar nära oss en datakraftstruktur som i dag består av nära 500 minidatorer. En struktur som skall ge oss uthållighet och lokalt autonoma driftförhållanden. Strukturen skall nu undan för undan läggas i fas med den uppgifts- och beslutsdecentralisering som jag tidigare berört.

I princip delas äldre system när de avlöses av nya i tre skilda delar – sinsemellan olika från flera utgångspunkter vad gäller t ex ansvar och teknik. En **lokal** verksamhetsdel där de tidigare facksystemdelarna nu skall ensas sinsemellan och fungera självständigt i förhållande till sin omvärld. En **värdsystemdel** eller den system-

del som hör hemma hos fackmyndigheterna. Dessa system kommer successivt att konverteras till modern teknik.

De här två systemdelarna skall sedan lämna ifrån sig information till det vi prioriterar högst – nämligen utvecklingen av öppna, lokala, regionala och centrala **ledningssystem**. Ledningssystem som skall dataförsörjas från lokala system, värdsystem från olika vapensystem och operativa/taktiska system. Ledningssystemen skall byggas i små moduler och i ambitionsnivåsteg och vi skall i så stor utsträckning som möjligt försöka använda persondatorer och gruppdatasystem.

Stora och integrerade ledningssystem med *allas åtkomst i alla system* skall vi således inte bygga annat än där omständigheterna så kräver.

● ● Vi eftersträvar nu en ny, uthållig och enkel systemstruktur där periodiskt datautbyte mellan olika system eftersträvas i stället för komplexa kopplingar och direkta terminalåtkomster i reel tid.

Det här utvecklingskonceptet, som helt bygger på "Struktur 90" och anvisningarna i ÖB IDP, ger oss förhoppningsvis möjligheter att ekonomiskt bära de investeringar som krävs för att få en effektiv ledning och en överlägsenhet i att kunna leda. Vi vill i våra investeringar nå längre till låga kostnader.

Det är en nödvändighet för mig att slå fast följande: Det finns i dag *inga förutsättningar för ökad ekonomisk satsning* inom ADB-området. Resurserna måste skapas genom omprioriteringar inom ADB-utvecklingen och genom åtgärder av typ den som den nya stabsorganisation representerar.

● ● De system som ÖB och militärledningen har prioriterat är – förutom LEO och ÖB koncernledningssystem VI-90 – projekt ULL/A hos Armén (som prototyp utvecklas vid P 6 i Kristianstad), system ULL/M (som utvecklas inom Marinen) och Flygvapnets nya informationssystem FV LI.

De prioriteringar vi gjort innebär ett mycket kraftigt krav på återenkling av den informationshanteringen som finns i olika äldre system. Konceptet kräver annorlunda och enklare teknisk integration mellan olika system, datorfabrikat och programvaror än vad som hittills varit möjligt.

Konceptet innebär en anpassning på alla befattningsnivåer och krav på omtänkande. En anpassning som av alla medverkande måste inses, accepteras och nu omsättas i praktisk handling. Förändringar för försvarsmakten i stort tillsammans med anpassningen ger goda möjligheter till vad jag skulle kunna kalla "väl synkroniserad greppväxling".

● ● Att samtidigt kunna förändra i verksamheten och iscensätta ett enklare och mer fördelaktigt ADB-koncept ger fördelar, liksom att kunna använda ADB och informationsbehandling offensivt till att *medverka* i försvarets verksamhet.

Jag trycker här på ordet *medverka* i stället för att säga, att ADB och informationsbehandlingen skall *stöda* ledningsarbetet och verksamheten. Att *medverka* ge ADB-verksamheten en annan och kraftfullare roll och andra arbetsvillkor än de som tidigare gällt. Inte som det i så stor utsträckning varit tidigare – att verksamheten tvingats anpassa sig till ADB-teknikens förutsättningar, sårbarhet och risker. Jag vill här också markera, att detta innebär att vi inte kan fortsätta med långa utvecklingstider, rigida och underhållningssystem, som inte går att anpassa till kundernas förändrade behov, när de väl är färdiga. Eller att ha olika utrustningar i samma lokaler där en befattningshavare springer mellan olika bildskärmar och olika handgrepp.

Det innebär, att det generellt måste bli lättare att bygga system, installera och använda dem och byta data mellan dem. Systemen måste bli *feltoleranta* och *mindre sårbara* än vad de är i dag. Data måste kunna sättas samman med enkla medel. Säkerhetskraven måste tillgodoses.

● ● Dessa krav måste för leverantörerna vara en stor och positiv utmaning i sig. Industrin måste tillgodose den ökade betydelsen av standarder, modularitet och enkelhet i utvecklingsarbetet. Vi måste på vårt plan bli bättre beställare och åstadkomma en större ensning och sammanhållning. Vi kan i dag självkritiskt konstatera, att vi skulle ha satsat hårdare under 70- och 80-talet på den egna kompetensuppbyggnaden via utbildning.

Bristen på kvalificerade projektledare, med kunskap om försvarsverksamhet, är i dag stor inom försvaret. Detta hämmar förmågan, försenar oss och är till nackdel för leverantören. Vi har ett stort externt konsultinflytande, som inte varit helt bra vare sig för konsulterna eller oss. Vi har fått en rad oplanerade tekniska olikheter mellan olika system. Olikheter som i dag ger användarna huvudbry och som leder till konstruktion av dyra tekniska bryggor av olika slag. Konsulterna har inte mötts av en genomtänkt standardisering och en ensad och homogen beställare.

Detta är nu på väg att rättas till. Vi satsar mer på ADB-utbildning för våra officerare så att vi blir bättre kravställare och användare. Detta kommer både industrin och vi att tjäna på. Vi försöker således att mot 90-talet ta ett nytt grepp på "Struktur 90:s" grund. ■